

פיוס

פיוס נחשב כאחד האתגרים הקשים והמורכבים במערכת יחסים בין אישיים. האדם מוכן להקריב עצמו למען הזולת, אך בעת שהאחר גורם לו עוולה או פגיעה בזדון, העצמי מתקשה למחול. בהחלט מובן. קיים פרדוקס מובנה במהות הפיוס. ככל שהעוול גדול יותר, הצורך בסליחה מצד האחר גדול יותר. דא עקא, דווקא אז המחילה מצד העצמי (נשוא העוולה) קשה יותר משום שעוצמת הפגיעה אינה מאפשרת את ההתפייסות. כיצד אפוא יוצאים מ"הפלונטר" הזה?! דרכים מגוונות הוצעו לפתרון הפרדוקס. נציג שתי גישות מרכזיות.

הגישה הראשונה מתמקדת באחר (גורם העוולה) וגורסת שיש להבחין בין החטא והחוטא. חיזוק לגישה זו בסיפור התלמודי אודות הבריונים שציערו את רבי מאיר (ברכות י" ע"א). כתגובה, התפלל רבי מאיר לרחמי שמים שהבריונים ימותו. ברוריה רעייתו ששמעה תפילתו, הפנתה את תשומת ליבו להבחנה שבין החוטא והחטא, כשהיא ממליצה להתמקד בתפילה בסילוק החטא ולא החוטאים, כמפורש בתהילים ק"ד: "יִתְּמוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם". כשייתמו החטאים, ממילא אין רשעים. רבי מאיר קיבל את עצתה, התפלל כנגד החטאים והבריונים אכן חזרו בתשובה. למדים אפוא, שההבחנה שבין החטא והחוטא, מרככת את תהליך המחילה ומסייעת בקידום הפיוס.

הגישה השנייה הולכת בכיוון הפוך. במקום להתמקד באחר, היא מתמקדת בעצמי נשוא העוול. ככול שהעצמי יפנים את התובנה שהמחילה היא אינטרס מובהק שלו, כך יקל עליו למחול לאחר. המציאות שבה העצמי ממוקד בעוול, מדירה שינה מעיניו ומוסיפה לו ייסורים. על אחת כמה וכמה כשהאחר נמצא בסביבתו. השינוי שעובר העצמי בעקבות ההכרה שהמחילה הוא אינטרס שלו, פורצת את הדרך אל הפיוס.

הארכיבישוף דזמונד טוטו, מי שעמד בראש ועדת הפיוס בדרום אפריקה (1995) עם סיום משטר האפרטהייד, התבטא בחשיבות הפיוס הלאומי למרות הקושי הגדול: "לסלוח זה לא רק להיות אלטרואיסטי. זו הצורה הטובה ביותר של אינטרס עצמי... הדבר [הסליחה] מעניק לאנשים חיוניות, ומאפשר להם לשרוד ולהתגלות כאנושיים...".

בניגוד לדימוי השלילי של ספר בראשית בהקשר למערכות יחסים בתוך המשפחה, אני מבקש להציע נקודת מבט שונה. מדובר לטעמי בספר הפיוס המשמעותי ביותר בתורה ואולי בתנ"ך כולו. אנו רגילים להתמקד בספר בראשית במשברים השונים בנקודת השפל, ונמנעים מלהציג את סגירת המעגל בתהליך פיוס מרגש. נציג ארבעה דוגמאות.

הפיוס הראשון עוסק בבית משפחת אברהם אבינו. מה שמתחיל כשבר משפחתי גדול בין יצחק וישמעאל ובין אברהם והגר, עם גירושם של הגר וישמעאל מהבית, מסתיים בפיוס גדול. יצחק מחזיר את הגר לבית אביו לאחר מות שרה אמו, ומביא לבנייה מחדשת של הזוגיות שבין אביו אברהם והגר (רש"י כ"ד, ס"ב). בהמשך, לאחר מות אברהם אנו קוראים על שותפות שבין יצחק וישמעאל בקבורת אברהם במערת המכפלה (פרק כ"ה, ט').

הפיוס השני מתרחש בין יעקוב ולבן. המתח הגדול, האיבה, החשדנות וחוסר האמון שנוצרו בין יעקוב ולבן לאורך תקופה ארוכת שנים, מתפוגגים במהלך סולחה "עם כבש", כריתת ברית ושבועה הדדית. אך החשוב מכול היא פרידה מרגשת בין אבא/סבא ובנותיו ונכדיו (ל"ב, א'): "וַיִּשְׁפָּם לָבָן בַּפֶּקֶר וַיִּנְשָׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֶתְהֶם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לָבָן לְמִקְמוֹ".

הפיוס השלישי מתנהל בין יעקוב ועשו. לאחר שנים של איבה, שנאה ואף איום בשפיכות דמים, מגיע שלב הפיוס בין יעקוב ועשו. יעקוב כיוזם הפיוס, שולח מלאכים לעשו ופורס בפניו משנה רחבה על הצורך להתפייס תוך שהוא משלב דברי פיוסין על מזעור אפקט הברכות (רש"י ל"ב ה-ו). למרות החשש הכבד מפני עשו ("וַיִּירָא יַעֲקֹב מֵאֵד וַיֵּצֵר לוֹ"), אנו קוראים על מפגש מרגש שמוליד פיוס ושלוש בין יעקוב ועשו (ל"ג, ד'): "וַיִּרְךְ עֶשָׂו לְקָרְאָתוֹ וַיִּחַבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צַוְאָרוֹ וַיִּשְׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ". תיאור מרגש.

הפיוס האחרון שנבקש להציג הוא בין יוסף ואחיו. מדובר בפיוס שמתרחש לאחר ילדות רצופה גילווי שנאה ואלימות. לאחר תחושה קשה ומתמשכת של נבגדות מצד אחיו בעקבות מכירתו, ניתוקו מבית אבא ונמקותו בכלא המצרי בודד ועזוב. ובכול זאת, ברגע האמת הצורך בפיוס גובר על הכול. יוסף מבין שאין מנוס. לאחר מות יעקוב מגיע רגע הפיוס הגדול שבו האחים מבקשים מחילה בשמו של יעקוב אביהם (ני, י"ז): "וַיֵּצְאוּ אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיךָ צָנָה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פְּשַׁע אֲחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גְּמֹלוּךְ". יוסף מפייס את אחיו ומסיים את השיח הטעון במילת נחמה ואמפטיה: "...וַיִּנְחַם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם". מרגש!

סיפורי פיוס נוספים משולבים בספר בראשית (אברהם ואבימלך אברהם ולוט, יצחק ואבימלך ועוד), ולא נאריך יתר על המידה. נדגיש, כי התמונה המצטיירת מספר בראשית, מלמדת על תהליכים משמעותיים של פיוס. לא המאבק והמשבר העיקר, אלא כיצד יוצאים ממנו מחוזקים עם מבט קדימה. כיצד ממקום של חוסר אונים, איבה והעדר תקשורת, מגיעים למקום של פיוס ואחוה. זה מצריך הרבה תעצומות נפש להתמודדות מול כוחות האגו החזקים.

המסר חייב לחלחל בעצמי, בכול מקום שקיימת תחושת עוולה, נפגעות, כעס ואיבה. דווקא אז, חייבים למצוא את החיוניות המיוחדת שבאדם (כפי שהתבטא דזמונד טוטו), חיוניות שתבוא לידי ביטוי בפיוס האנושי הטהור.